

МЕТОД ЛЕКЦІЇ:

ЗАГАЛЬНОДИДАКТИЧНА

ТА МЕТОДИКО-ЛІТЕРАТУРНА СПЕЦИФІКА

Автор статті дає оцінку методу лекції з позицій загальної дидактики та методики навчання літератури. Він демонструє широкий спектр різних видів названої діяльності, здійснюючи її систематизацію за напрямками і шляхами вивчення літературного матеріалу.

Ключові слова: метод лекції, дидактика, методика літератури, шляхи вивчення літературного матеріалу, види лекції.

Юрий БОНДАРЕНКО. МЕТОД ЛЕКЦИИ: ОБЩЕДИДАКТИЧЕСКАЯ И МЕТОДИКО-ЛИТЕРАТУРНАЯ СПЕЦИФИКА

Автор статьи дает оценку методу лекции с позиции общей дидактики и методики преподавания литературы. Он демонстрирует широкий спектр разных видов названной деятельности, осуществляя ее систематизацию по направлениям и путям изучения литературного материала.

Ключевые слова: метод лекции, дидактика, методика преподавания литературы, направления и пути изучения литературного материала, виды лекций.

Yuriy BONDARENKO. The method of lecture: general didactic, methodological and literary features

The author evaluates the method of lecture from the standpoint of general didactics as well as methodology of literature teaching. He demonstrates a broad spectrum of various types of this activity and systematizes them based on vectors and ways of studying literary material.

Key words: the method of lecture, didactics, methodology of literature teaching, ways of studying literary material, types of lectures.

Лекція для шкільної практики – поняття умовне. Вона рідко нагадує лекцію університетського типу, хоча в старших класах інколи може відбуватися на засадах, актуальних для вишу. У такому випадку вчитель проводить урок-лекцію. Це означає, що більшу частину заняття займає монолог словесника, який відбувається з використанням наперед розробленого плану, списку використаних наукових джерел. «Лекція – це метод навчання, за допомогою якого учитель у словесній формі розкриває сутність ряду явищ, наукових понять, процесів, які знаходяться між собою в логічному зв'язку» [4, с. 156].

Саме монологічність викладу лежить в основі визначення лекції як одного із основних методів викладання літератури в середній школі. Тому в неї є цілий ряд синонімів, що вказують на можливість різних параметрів: *слово вчителя, розповідь, повідомлення, усний виступ, усний виклад, монолог* тощо.

«За особливостями проникнення в явища дійсності розповіді бувають: художні, наукові, науково-популярні, описові. Художня розповідь – образний переказ фактів... Науково-популярна розповідь – виклад наукового або взагалі складного питання в загальнодоступній формі. Описова розповідь – послідовний виклад ознак, особливостей предметів і явищ...» [3, с. 282].

Правильне застосування методу лекції на уроках літератури залежить від багатьох чинників, які вчитель має враховувати.

Особливого значення набуває *узгодженість ступеня складності лекційного матеріалу та вікових психологічних можливостей учнів*. До уваги береться не тільки розвиток у дітей таких процесів, як пам'ять, мислення, здатність концентрувати увагу та сприймати, але й рівень уже набутих літературних знань.

Аналогічно *лімітуємо й обсяг матеріалу*. Так, для учнів 5-6 класів рекомендуються лекції не більше 5-7 хвилин, для 7-8 класів – до 15, для 9 – до 25, для 10-11 – до 35-40 хвилин (але не дуже часто).

Оскільки під час лекції школярі перебувають у відносно пасивному стані й одержують знання в «готовому» вигляді (*основні недоліки*), що не дає можливості проявити їм творчу активність, слід ретельно продумувати педагогічну необхідність використання цього методу, розуміючи його *продуктивність* для досягнення цілком конкретних дидактичних цілей. Отже, *застосування лекції буде доцільним*, якщо:

1. Великий обсяг матеріалу треба подати за відносно короткий проміжок часу (це буває під час вивчення біографії письменника, загального огляду літературних періодів, течій, напрямків, розвитку родів і жанрів, аналізу об'ємних літературних текстів).

2. Інформація є недоступною або малодоступною для школярів (така проблема з'являється, коли до шкільної програми вводяться нові автори і їх твори, а поліграфічна промисловість не встигає ліквідувати інформаційний вакуум; щоправда, розвиток інтернет-ресурсів названу проблему мінімізував).

3. Існує високий ступінь складності матеріалу й з'являється необхідність детальних пояснень збоку вчителя (актуально для уроків, де висвітлюється теорія літератури, аналізуються твори зі складною образною системою, розкриваються особливості ще невідомих учням методів, течій і напрямків).

4. Є потреба дати інструктаж школярам щодо виконання подальшої самостійної роботи (написання творів, самостійних досліджень тексту, підготовки рефератів, доповідей на різноманітні літературні теми тощо).

Невід'ємним атрибутом лекції мають стати *прийоми активізації пізнавальної діяльності*, які дозволяють певним чином нейтралізувати відносну пасивність школярів:

а) виконавська майстерність вчителя (уміле інтонування слів і речень, особливо тих, які несуть в собі провідні думки, регулювання відповідно до смислових нюансів темпу мовлення, тембру голосу, виставляння логічних наголосів та пауз, правильні міміка та жести);

б) проведення перед лекцією евристичної бесіди, мета якої загострити увагу школярів на головній проблемі, або репродуктивної, щоб актуалізувати необхідні для сприйняття знання дітей;

в) нестандартний початок, який одразу повертає й концентрує увагу (читання поезії, крилатих висловів, фрагментів із художніх та документальних джерел, цікава історія, виявлення актуальності проблеми, створення враження, що саме лектор її сьогодні вирішить, демонстрація наочності);

г) настанова, щоб учні розв'язали певну проблему: сформулювали особистісне ставлення до почутого, власний погляд на літературний факт, визначили головні думки, зв'язки між явищами, еволюційні зміни тощо; після лекції має бути звіт про виконану роботу, її результати;

г) завдання практичного характеру: конспектування, складання планів, тез, таблиць, – які учні мають виконувати під час лекції;

д) використання структурних елементів, що активізують увагу (спочатку даємо інформацію про явища, а потім розкриваємо причини їх виникнення; ідемо від загального до часткового /дедукція/ або навпаки /індукція/; ставимо проблеми і їх розв'язуємо; широко застосовуємо зіставлення та протиставлення, проводимо аналогії з життєвим досвідом; періодично повертаємося до головної думки розповіді, ілюструємо її новими фактами, доводимо новими доказами; тему розкриваємо послідовно, плавно переходячи від одного положення до іншого)

е) уведення в зміст лекції яскравих фактів, що збуджують інтерес, не залишають байдужим;

є) цитування художніх, наукових та документальних джерел протягом усієї лекції;

ж) створення діалогічних ситуацій, коли в ході розповіді вчитель звертається до класу і дає йому можливість висловити свою думку з приводу почутого, провести паралелі між лекційним матеріалом і власним життєвим досвідом, уже набутими літературними знаннями, знаннями з інших видів мистецтва та навчальних предметів;

- з) застосування наочності та технічних засобів навчання;
- и) задіювання учнів як співдоповідачів, коли окремі школярі роблять часткові повідомлення, що допомагають розкрити загальну тему лекції;
- і) виступи школярів у ролі читців художніх творів або їх фрагментів, літературно-критичних, документальних, біографічних джерел;
- й) переривання лекції для виконання учнями невеликих за обсягом самостійних робіт (опрацювання розділів підручника, наукових праць, виконання завдань дослідницького характеру);
- к) правильно проведений кінець виступу (остаточна відповідь на ключове для розповіді запитання, цитування художніх, наукових або документальних джерел, які підтверджують головну думку всього сказаного, рекомендації додаткової літератури, відповіді на запитання слухачів).

Крім загальнодидактичних характеристик, лекція набуває ще й властивостей, що пов'язані зі специфікою літератури як навчального предмета. Найчастіше вона використовується для ознайомлення учнів з історико-літературними та біографічними матеріалами. Це суттєво економить час на уроці.

Дослідження художніх текстів з допомогою лекції відбувається не часто, оскільки до такої роботи слід залучати учнів. Проте в тих випадках, коли словесник бере виключно на себе здійснення літературного аналізу, вибір лекції повинен бути вмотивованим: твір для школярів занадто складаний, він великий за обсягом, словесник демонструє механізм застосування певного шляху аналізу. У будь-якому випадку план лекції відображає алгоритм обраного шляху дослідження.

План лекції – аналізу сюжету, композиції, хронологу [2]

Лекція, присвячена опрацюванню літературного матеріалу на основі його сюжету, композиції чи хронологу, досить однотипна. За поданим далі планом можна проаналізувати: епізод; експозицію, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію, розв'язку; композиційну частину; хронотоп; сюжетно-змістову

цілісність усього твору. Проте останній випадок (аналіз твору повністю) потребує певного доповнення – встановлення й пояснення зв'язків між епізодами, між композиційними частинами чи між хронотопами. Для нього передбачено окремий пункт (б).

1. Пояснення сутності подієвого, композиційного чи хронотопного аналізу.
2. Перебіг події (й), місце, час, спосіб та обставини її звершення, образне відтворення змальованого.
3. Сутність суперечності, що зумовила саме цю подію(ї) або з'явилася в процесі її(їх) здійснення.
4. Прояви персонажів під час події(й), їхня роль в поглибленні чи розв'язанні суперечності.
5. Мовно-виражальні засоби, які беруть участь у змалюванні події(й), портретуванні персонажів, увиразненні конфлікту.
6. Особливості проблеми, що означена в межах епізоду, частини, хронотопу.
7. Сюжетний, композиційний чи хронотопний зв'язок усередині тексту, його особливості, зіставлення епізодів, або частин, або хронотопів між собою.
8. Узагальнена оцінка епізоду, композиційної частини або хронотопу, їх ролі в сюжетно-змістовій цілісності літературного твору.

Більш розгалужений спектр можливих лекцій для вивчення образів-персонажів. Їх зміст залежить від обраного виду аналізу.

Плани лекцій для пообразного аналізу [1]

У цього аналізу досить широкий спектр варіантів. Тому план будь-якої лекції має відображати напрямок осмислення, заданий видом обраної для літературного героя(ів) характеристики.

План лекції – аналізу персонажа за рисами його внутрішнього світу

1. Пояснення сутності психологічної характеристики, визначення кола рис, які будуть проаналізовані.
 2. Внутрішня риса 1: коментування фрагментів тексту, де вона змальована, оцінка проявів героя, у яких ця риса виражена, з'ясування засобів зображення.
 3. Внутрішня риса 2: коментування фрагментів тексту, де вона змальована, оцінка проявів героя, у яких ця риса виражена, з'ясування засобів зображення.
 4. Внутрішня риса 3: коментування фрагментів тексту, де вона змальована, оцінка проявів героя, у яких ця риса виражена, з'ясування засобів зображення.
- І т.д.
5. Узагальнена оцінка персонажа.

План лекції – аналізу психологічної структури особистості персонажа

Така лекція в повному обсязі проводиться рідко, оскільки охоплює великий масив психологічної та літературної інформації. Учитель може її скоротити до пунктів, які, на його погляд, необхідно використати.

1. Структура особистості як інтегральне явище (загальна оцінка).
2. Когнітивна сфера: опрацювання художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
3. Афективна сфера: опрацювання художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
4. Світосприймання: опрацювання художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.

5. Спрямованість особистості: опрацювання художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
6. Досвід: опрацювання художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
7. Здібності: опрацювання художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
8. Характер: опрацювання художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
9. Темперамент: опрацювання художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
10. Рисунок тіла: опрацювання художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
11. Узагальнення психологічного портрету персонажа.

***План лекції – аналізу персонажа
крізь призму ціннісно-цільової програми***

1. Ціннісно-цільові пріоритети людини: коло можливих варіантів.
 2. Ціннісно-цільова стратегія персонажа (загальна оцінка, визначення внутрішніх пріоритетів героя).
 3. Ціннісний пріоритет 1: характеристика художніх фрагментів, у яких його зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
 4. Ціннісний пріоритет 2: характеристика художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
 5. Ціннісний пріоритет 3: характеристика художніх фрагментів, у яких цю сферу зображено, аналіз відповідних проявів персонажа та засобів змалювання.
- І т.д.

6. Узагальнення ціннісно-цільової програми, поведінкових проявів та психологічного портрету героя.

***План лекції – аналізу персонажа
на основі засобів його творення***

1. Актуалізація знань про засоби творення літературного героя.
2. Ім'я героя: пояснення з позицій образотворення.
3. Портрет: його аналіз як засобу характеристики.
4. Дії та вчинки: оцінка основних проявів персонажа.
5. Мова: виявлення змісту висловів.
6. Думки та почуття: виявлення особливостей.
7. Оцінка іншими дійовими особами: з'ясування її змісту.
8. Позасюжетні елементи як засоби характеристики.
9. Авторська оцінка: її констатація, виявлення способів вираження.
10. Характер і тип: установлення на основі здійсненого аналізу.
11. Узагальнення художньо-естетичної специфіки та внутрішніх якостей героя.

***План лекції – аналізу персонажа
на основі його вчинковості***

1. Пояснення сутності характеристики героя на основі його вчинковості, визначення кола основних вчинків персонажа.
 2. Вчинок 1: характеристика вчинку, засобів його зображення, психологічна оцінка персонажа.
 3. Вчинок 2: характеристика вчинку, засобів його зображення, психологічна оцінка персонажа.
 4. Вчинок 3: характеристика вчинку, засобів його зображення, психологічна оцінка персонажа.
- і т.д.

5. Узагальнення психологічного портрету та вчинкової виразності персонажа.

Література

1. Бондаренко Ю.І. Вивчення образів-персонажів літературного твору в школі: теорія і практикум. – Ніжин: НДУ імені М. Гоголя. – 2015. – 216 с.

2. Бондаренко Ю.І. Методика шкільного вивчення сюжетно-композиційної організації епічного твору: теорія і практикум. – Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2012. – 143 с.

3. Волкова Н.П. Педагогіка. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 576 с.

4. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка. – К.: Знання-Прес, 2004. – 445 с.

УДК 371.5.016– 821.161.2(07)

МЕТОД ЛЕКЦІЇ:

ЗАГАЛЬНОДИДАКТИЧНА

ТА МЕТОДИКО-ЛІТЕРАТУРНА СПЕЦИФІКА *(продовження)*

Автор статті дає оцінку методу лекції з позицій загальної дидактики та методики навчання літератури. Він демонструє широкий спектр різних видів названої діяльності, здійснюючи її систематизацію за напрямками і шляхами вивчення літературного матеріалу.

Ключові слова: метод лекції, дидактика, методика літератури, шляхи вивчення літературного матеріалу, види лекції.

Юрий БОНДАРЕНКО. МЕТОД ЛЕКЦИИ: ОБЩЕДИДАКТИЧЕСКАЯ И МЕТОДИКО-ЛИТЕРАТУРНАЯ СПЕЦИФИКА

Автор статьи дает оценку методу лекции с позиции общей дидактики и методики преподавания литературы. Он демонстрирует широкий спектр разных видов названной деятельности, осуществляя ее систематизацию за направлениями и путями изучения литературного материала.

Ключевые слова: метод лекции, дидактика, методика преподавания литературы, направления и пути изучения литературного материала, виды лекций.

Yuriy BONDARENKO. The method of lecture: general didactic, methodological and literary features

The author evaluates the method of lecture from the standpoint of general didactics as well as methodology of literature teaching. He demonstrates a broad spectrum of various types of this activity and systematizes them based on vectors and ways of studying literary material.

Key words: the method of lecture, didactics, methodology of literature teaching, ways of studying literary material, types of lectures.

***План лекції – аналізу персонажа
крізь призму його мовної характеристики***

1. Пояснення сутності мовної оцінки літературного героя, презентація основних мовних виразів, що характеризують героя.
2. Мовний вислів 1: аналіз вислову, виявлення його оцінного змісту, характеристика персонажа.
3. Мовний вислів 1: аналіз вислову, виявлення його оцінного змісту, характеристика персонажа.
4. Мовний вислів 1: аналіз вислову, виявлення його оцінного змісту, характеристика персонажа.
- і т.д.
5. Узагальнення мовної виразності та внутрішніх якостей персонажа.

***План лекції – аналізу персонажа
за розвитком сюжету***

1. Пояснення сутності дослідження персонажа у зв'язках із сюжетом, виявлення основних сюжетних фрагментів, у яких герой виявив себе найбільш яскраво, обґрунтування вибору.
2. Персонаж у сюжетному фрагменті 1: окреслення проявів та засобів зображення.
3. Персонаж у сюжетному фрагменті 2: окреслення проявів та засобів зображення.
4. Персонаж у сюжетному фрагменті 3: окреслення проявів та засобів зображення.
- і т.д.
5. Узагальнення психологічного портрету героя в його розвитку.

***План лекції – аналізу персонажа
у зв'язках із хронотопоною структурою тексту***

1. Пояснення сутності вивчення героя у зв'язках із хронотопом, виявлення основних хронотопних утворень, у яких герой виявив себе найбільш яскраво, обґрунтування вибору.

2. Персонаж і хронотопне утворення 1: встановлення зв'язків, виявлення ролі часопростору в зображенні героя; прояви персонажа.

3. Персонаж і хронотопне утворення 2: встановлення зв'язків, виявлення ролі часопростору в зображенні героя; прояви персонажа.

4. Персонаж і хронотопне утворення 3: встановлення зв'язків, виявлення ролі часопростору в зображенні героя; прояви персонажа.

і т.д.

5. Узагальнення психологічного портрету героя у зв'язках із часопросторовою структурою тексту.

План лекції – аналізу персонажа з допомогою біографічного підходу

1. Пояснення сутності біографічного підходу, періодизація життєпису героя.

2. Біографічний етап 1: оцінка життєвих фактів та проявів персонажа.

3. Біографічний етап 2: оцінка життєвих фактів та проявів персонажа.

4. Біографічний етап 3: оцінка життєвих фактів та проявів персонажа.

5. Узагальнення життєвого шляху та психологічного портрету героя.

План лекції – аналізу персонажа в системі «виклик – відгук»

1. Окреслення сутності названої системи «виклик-відгук», у якій перебуває літературний герой.

2. «Відгук» персонажа на «виклик 1»: оцінка психологічних та поведінкових якостей.

3. «Відгук» персонажа на «виклик 2»: оцінка психологічних та поведінкових якостей.

4. «Відгук» персонажа на «виклик 3»: оцінка психологічних та поведінкових якостей.

І т.д.

5. Узагальнення поведінкового (рівень «відгуків») та психологічного портрету героя.

План лекцій – аналізу функціональності персонажа

1. Пояснення функціональності як властивості літературного героя, окреслення функціональних аспектів аналізу героя.

2. Жанрова функціональність: характеристика персонажа з погляду його жанрової природи.

3. Сильова функціональність: характеристика персонажа з погляду його стильової природи.

4. Світоглядна функціональність: характеристика персонажа з погляду його світоглядної спрямованості.

5. Узагальнення функціональної спрямованості персонажа.

План лекцій – статусно-рольової характеристики персонажа

1. Актуалізація знань про статусно-рольову характеристику, виділення ролей персонажа, які будуть розглянуті.

2. Вікові ролі.

3. Гендерні.

4. Родинно-родові.

5. Професійні.

6. Мистецько-творчі.

7. Соціальні.

8. Національні.

9. Релігійні.

10. Суспільно-політичні.

11. Узагальнення результатів статусно-рольової характеристики.

План лекції – характеристика персонажів на основі їх сюжетної або функціональної взаємодії (аналіз стосунків та спільних дій, порівняльна чи групова характеристика)

1. Пояснення значення сюжетної взаємодії для зображення персонажів, накреслення пар літературних героїв, що перебувають у сюжетній взаємодії.
 2. Пара (група) героїв 1: дослідження зв'язків, зіставлення, групова оцінка.
 3. Пара (група) героїв 2: дослідження зв'язків, зіставлення, групова оцінка.
 4. Пара (група) героїв 3: дослідження зв'язків, зіставлення, групова оцінка.
- І т.д.
5. Узагальнення психологічного портрету персонажів на основі їх сюжетної взаємодії.

План лекції – аналіз персонажа крізь призму феноменального

1. Феноменальне як психологічна орієнтація людини.
 2. Виділення властивостей персонажа, які можуть претендувати на статус феноменального.
 3. Аналіз феноменального прояву 1: його оцінка, розкриття особливостей, психологічного впливу.
 4. Аналіз феноменального прояву 2: його оцінка, розкриття особливостей, психологічного впливу.
 5. Аналіз феноменального прояву 3: його оцінка, розкриття особливостей, психологічного впливу.
- І т.д.
6. Узагальнення феномену літературного героя, психологічних вражень від нього.

План лекції – словесно-образного аналізу художнього твору

Специфіка словесно-образного аналізу дозволяє застосовувати його тільки в процесі вивчення невеликих за обсягом літературних творів – здебільшого лірики або фрагментів епосу чи драми. Використовуючи лекцію як метод, словесник може давати оцінку поетичним текстам, частинам інших текстів протягом відносно короткого часу.

1. Пояснення сутності словесно-образного аналізу, виділення основних словесних зворотів, які будуть характеризуватися.

2. Мовний зворот 1: характеристика змісту та форми (тропеїчної, стилістичної).

3. Мовний зворот 2: характеристика змісту та форми (тропеїчної, стилістичної).

4. Мовний зворот 3: характеристика змісту та форми (тропеїчної, стилістичної).

І т.д.

6. Узагальнення мовно-змістової цілісності твору.

План лекції – жанрового аналізу літературного твору [9]

Така лекція стане в пригоді, коли вчитель формує в учнів первинні вміння здійснювати жанровий аналіз або сам виконує характеристику досить складних за своїми властивостями жанрів (наприклад, драми-феєрії, соціально-психологічного роману тощо).

1. Пояснення сутності жанрового аналізу, повідомлення його плану на основі визначення жанрових ознак твору.

2. Жанрова властивість 1: оцінка особливостей її вираження в тексті, її впливу на художню концепцію.

3. Жанрова властивість 2: оцінка особливостей її вираження в тексті, її впливу на художню концепцію.

4. Жанрова властивість 3: оцінка особливостей її вираження в тексті, її впливу на художню концепцію.

І т.д.

5. Узагальнення жанрово-родової організації тексту та його змісту.

План лекції – структурно-стильового аналізу твору [6,7]

У 9-11 класах лекція такого спрямування повинна бути досить регулярним явищем, оскільки учні вивчають стильовий рух літератури й відповідно стильова оцінка текстів має бути в центрі уваги учасників навчального процесу. У такий спосіб словесник формує в учнів уявлення про структурно-стильовий аналіз.

1. Пояснення сутності структурно-стильового аналізу, повідомлення його плану на основі визначення стильових ознак твору.

2. Стильова властивість 1: оцінка особливостей її вираження в тексті, її впливу на художню концепцію.

3. Стильова властивість 2: оцінка особливостей її вираження в тексті, її впливу на художню концепцію.

4. Стильова властивість 3: оцінка особливостей її вираження в тексті, її впливу на художню концепцію.

І т.д.

5. Узагальнення стильової природи тексту та його змісту.

План лекції – проблемно-тематичного (сюжетно-концептуального, концептуально-образного, концептуально-мовного, концептуально-жанрового, концептуально-стилістичного) аналізу твору [2]

Пункти цього плану орієнтують учителя на характеристику конкретних тем та проблем. Проте вони не існують автономно, тому їх аналіз завжди відбувається у зв'язках з іншими художніми елементами, від чого лекція набуває властивостей одного з підвидів проблемно-тематичного аналізу.

1. Пояснення змісту проблемно-тематичного аналізу, повідомлення його плану на основі визначення тем та проблем, які будуть проаналізовані.
 2. Проблема/тема 1: дослідження її розвитку та засобів унаочнення.
 3. Проблема/тема 2: дослідження її розвитку та засобів унаочнення.
 4. Проблема/тема 3: дослідження її розвитку та засобів унаочнення.
- І т.д.
5. Узагальнення проблемно-тематичного змісту літературного твору.

План лекції – філософського аналізу літературного твору [10]

Філософський аналіз наближений до проблемно-тематичного. Проте в ньому мають фігурувати філософські концепти, які й визначають зміст лекції.

1. Визначення сутності філософського аналізу та основних концептів філософського мислення, які будуть застосовані.
2. Філософський концепт 1: особливості вираження в тексті, вплив на змістову та формальну сторони тексту.
3. Філософський концепт 2: особливості вираження в тексті, вплив на змістову та формальну сторони тексту.
4. Філософський концепт 3: особливості вираження в тексті, вплив на змістову та формальну сторони тексту.

І т.д.

5. Узагальнення філософського потенціалу літературного твору.

План лекції – ідеаційно-концептуального аналізу літературного твору [2]

Ідеаційно-концептуальний аналіз завжди структурований відповідно до основних світоглядних систем. Це позначається на змісті лекції та її плані.

1. Пояснення змісту ідеаційно-концептуального аналізу, повідомлення його плану на основі визначення ідеаційних систем, які будуть проаналізовані.

2. Ідеаційна система «космоцентризм» у тексті (за наявності): з'ясування особливостей зображення та ідейного навантаження.

3. Ідеаційна система «теоцентризм» (за наявності): з'ясування особливостей зображення та ідейного навантаження.

4. Ідеаційна система «антропоцентризм» (за наявності): з'ясування особливостей зображення та ідейного навантаження.

5. Ідеаційна система «соціоцентризм» (за наявності): з'ясування особливостей зображення та ідейного навантаження.

6. Ідеаційна система «націоцентризм» (за наявності): з'ясування особливостей зображення та ідейного навантаження.

І т.д.

7. Узагальнення ідеаційно-концептуального змісту твору.

***План лекції – хронологічного вивчення історико-літературних
(у тому числі й біографічних) матеріалів [4,5]***

Хронологічний підхід до вивчення історико-літературних матеріалів у школі застосовується регулярно. Він потребує сталої періодизації, відповідно до якої відбувається виклад матеріалу.

1. Пояснення ролі хронологізму у вивченні історико-літературних матеріалів, визначення основних часових періодів, що будуть розглядатися.

2. Часовий період 1: окреслення основних дат, аналіз найбільш презентабельних фактів.

3. Часовий період 2: окреслення основних дат, аналіз найбільш презентабельних фактів.

4. Часовий період 3: окреслення основних дат, аналіз найбільш презентабельних фактів.

І т.д.

5. Узагальнення змісту історико-літературного матеріалу.

*План лекції – тематичного вивчення історико-літературних
(у тому числі й біографічних) матеріалів [3]*

Готуючи таку лекцію, словесник має визначити ті теми, які найбільш яскраво характеризують літературний період чи життєпис письменника і які будуть розкриті на уроці.

1. Пояснення ролі тематичного підходу до вивчення історико-літературних матеріалів, визначення основних тем, що будуть розглядатися.

2. Тема 1: характеристика її особливостей.

3. Тема 2: характеристика її особливостей.

4. Тема 3: характеристика її особливостей.

І т.д.

5. Узагальнення змісту історико-літературного матеріалу.

Отже, вибираючи лекцію як метод навчання, словесник повинен враховувати декілька моментів загальнодидактичного та методико-літературного характеру. У загальнодидактичному плані важливими є розуміння переваг та недоліків лекції, уміння їх використовувати чи, навпаки, нейтралізувати, застосовуючи прийоми активізації діяльності школярів. Із методико-літературного погляду, необхідно розуміти, що структура лекції повинна вибудовуватися, виходячи із алгоритму, який пропонує обраний для вивчення літературного матеріалу шлях аналізу.

Література

5. Бондаренко Ю.І. Вивчення образів-персонажів літературного твору в школі: теорія і практикум. – Ніжин: НДУ імені М. Гоголя. – 2015. – 216 с.

6. Бондаренко Ю.І. Методика шкільного вивчення української літератури на засадах ідеаційно-концептуального підходу: теорія і практикум. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – 199 с.

7. Бондаренко Ю. І. Тематичний шлях вивчення життєпису митця та робота з біографічними фактами на уроках літератури // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). – Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2014. – №3. – С.116–120.
8. Волошина Н.Й. Розкриття біографії письменника в єдності з його творчістю // Наукові основи методики літератур (за ред. Н.Й.Волошиної). – К.: Ленвіт, 2002. – С.113-115.
9. Волошина Н.Й., Жила С.О. Огляд літературного періоду// Наукові основи методики літератури (за ред. Н.Й.Волошиної). – К.: Ленвіт, 2002. – С.106-113.
10. Головченко Н. Вступні заняття як важлива складова структурно-стильового шляху аналізу художнього тексту. На прикладі вивчення літературного модернізму // Зарубіжна література. – 2006. – №21. – С.1–21.
11. Горідько Ю. Структурно-стильовий аналіз під час вивчення літератури модернізму в школі (За новелою М.Коцюбинського «Intermezzo» // Українська література в загальноосвітній школі. – 2002. – №2. – С.17-21.
12. Нагорна А. Ю. Методика застосування філософських джерел у процесі вивчення зарубіжної літератури (9-11 кл.) : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія і методика навчання (зарубіжна література)”. – К., 2007. – 21 с.
13. Романишина Н.В. Українська художня проза: теоретико-методичні аспекти вивчення. – Рівне: Принт Хауз, 2013. – 576 с.
14. Токмань Г.Л. Урок – філософське дослідження // Дивослово. – 2002. – № 5. – С.41–46.